

هر چه می‌خواهد دل تنگت، نگو!

دکتر مهدی یارزنجی
پروفسور
کارشناسی
خراسانی

همین اول، حرف آخر را با احترام تقدیم حضورتان می‌کنم. اگر می‌خواهید رستگار و عاقبت به خیر شوید، «لطفاً هرچه به ذهنتان می‌رسد، فوراً بر زبانتان جاری نسازید». این زبان با وجود آنکه عضو کوچکی در میان سایر اندام و جوارح بدن است، چه بسیار جرم‌های بزرگی مرکب می‌شود.

واگر آدمی از آن مراقبت لازم را نکند، این توانایی را دارد به‌احتی انسان را به قهقرا و قعر دوزخ ببرد. شاید به همین دلیل است که حضرت پیامبر اعظم ^(ص) فرمودند: «بهترین اعمال نزد خداوند، حفظ زبان است. بیشترین گناهان فرزند آدم از زبان اوست، هرکه مردم از زبان او بترسند، از اهل جهنم است.»

به همان نسبت که برکات زبان و آثار سازنده آن زیاد است، آفات و گناهانی که به‌وسیله آن انجام می‌گیرد و آثار مخربی که بر فرد و جامعه می‌گذارد، نیز پرشمار است. شاید از همین باب باشد که روایات بسیاری برای حفظ و نگهداری زبان به ما رسیده و بر آن تأکیدهای فراوان شده است و در بسیاری از آن‌ها به سکوت توصیه شده‌ایم؛ زیرا هرقدر کمتر سخن بگوییم، به همان میزان احتمال وقوع گناهان زبان نیز کمتر می‌شود. گاهی می‌توان همچون شمشیر بایک جمله، سر یک نفر را برید، ریشه‌اش را زد، حالش را گرفت، دلش را شکست و خلاصه بلایی به سرش آورد که شاید مدت‌ها طول بکشد حالش جابایید.

پس مراقب گردباد زبان باشید که همچون طوفانی، دین و دنیای شما را خراب نکند. در میان آرای صاحب‌نظران چنین آمده است: «تمدن از آنجا آغاز شد که انسان به جای سنگ، کلمه پرتاب کرد». انگار انسان متمدن فهمیده بود سنگ‌ها به اندازه کافی دردناک نیستند و دیگر پاسخگوی پرخاشگری او نخواهند بود. کلمات متنوع‌تر از سنگ‌ها بودند. می‌شد قبل از پرت کردن، انتخاب کرد که چقدر دردآور یا ویرانگر باشند. از سنگ‌ها می‌شد گریخت اما از کلمات نه. درد سنگ‌ها و کبودی‌شان فقط تا چند روز باقی می‌ماند، اما کلمات می‌توانستند تا آخر عمر همراه روز و شب و خواب و بیداری باشند و چنان چسبنده و پنهان در گوشه‌ای از روان انسان زندگی کنند که دست هیچ روان‌درمانگری در هیچ جلسه درمانی به آن‌ها نرسد. درباره کنترل زبان و مدیریت سخن، مطالعات فراوانی شده و یادداشت‌های متنوعی نگاشته شده است، اما باید اعتراف کرد که رسیدن به نقطه ایده‌آل این فرایند به‌سادگی صورت نمی‌پذیرد و نیازمند مراقبه، ممارست، مشارطه و تمرکز و کنترل شدید و دقیق بر «ذهن، ضمیر، گفتار و رفتار» است.

بر همین اساس، ضرورت دارد یاد بگیریم بر خود مسلط باشیم، زود عصبانی نشوید، لج و ناراحتی خود را با سخنان جانسوز و آزاردهنده نشان ندهید و حسادت و بداندیشی را از خود دور کنید تا گرفتار بدگویی، غیبت و تخریب دیگران نشوید. تمرین کنید کلامتان آراسته باشد و سبب گزند و آسیب رساندن به دیگران نشود که عمر دنیا کوتاه است و خیلی زودتر از تصور شما موعد پاسخگویی برای هر کلمه‌ای که بر زبان رانده‌اید، فرامی‌رسد و انسان می‌ماند و دل‌هایی که ناخودآگاه شکسته، امیدهایی که ناامید کرده، غیبت‌هایی که به آن لوده شده، دروغ‌هایی که گفته، کلمات ناشایستی که بر زبان رانده و بی‌احترامی‌هایی که از سر غفلت مرتکب شده است. استفاده از اصطلاحات و واژگان کوچک‌کننده و تحقیرآمیز و مطرح کردن مطالب و سخنانی برای ترساندن دیگران، آزار کلامی محسوب می‌شود که می‌تواند اعتماد به نفس فرد مقابل را بکاهد، تا جایی‌که احساس عجز و ناتوانی کند و شادمانی و امیدواری‌اش تا حد زیادی کاهش یابد. خشونت کلامی به خودی خود ممکن است شامل برخورد و تماس فیزیکی نباشد، اما می‌تواند باعث آسیب عاطفی، روانی و رفتن به سمت خشونت فیزیکی بشود. بیشتر روان‌شناسان و متخصصان علوم رفتار فردی و اجتماعی، خشونت کلامی را مخرب‌تر و آزاردهنده‌تر از خشونت فیزیکی می‌دانند، چون اندکی پنهان و اندکی آشکار است و از نظر بیشتر افراد اجتماع و حتی از نظر قانون، در بسیاری از مواقع، چشم‌پوشی‌پذیر است. وقتی با یک جمله، نه حتی با یک کلمه می‌توان چنان آرامش، آبرو، علاقه و دودمان یک انسان را به باد داد، چرا می‌گویید حرف باد هواست؟ برخی عادت کرده‌اند هرز باشند، هرچه دلشان می‌خواهد، به این وان بگویند و دست‌آخر هم که از ناراحتی دیگران باخبر می‌شوند، بلافاصله بگویند حرف باد هواست.

بیرس و بدان

حکم نماز خواندن در خانه یتیم

در این ستون به پرسش‌های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید پرسش‌های خود را به شماره پیامک ۳۰۰۰۷۲۸۹ یا ما در میان بگذارید.

- سؤال:** پدری فوت کرده است که سه فرزند دارد در سنین هفت و دوازده و هجده سال. بعد از اینکه این پدر فوت کرد، فامیل به خانه آن‌ها رفت‌وآمد کردند. در همان روز اول، برخی از راه دور آمده بودند که مجبور شدند آنجا بمانند. آیا نمازهای آن‌ها در خانه آن میت که بچه صغیر دارد، صحیح است و آیا می‌توان بدون مشتخص شدن قیم در آنجا نماز خواند یا چیزی خورد؟
- پاسخ اجمالی:**

چنانچه تصرف مذکور به‌گونه‌ای باشدکه عرفاًبرخلاف مصلحت بچه نابالغ نباشد و قیم شرعی -هرکه باشد- معمولاً به آن رضایت خواهد داد، چنین تصرفات محدود و مختصر، اشکالی نخواهد داشت.

آیت‌ا...العظمی خامنه‌ای،

اگر رفتن به آن خانه و تصرفاتی ازقبیل استراحت و نماز خواندن و خوردن غذا در آنجا با اجازه جد پدری یا قیم صغیر یا به مصلحت صغیر بوده، یا غذا از اموال صغیر نباشد، اشکال ندارد.

آیت‌ا...العظمی سیستانی،

اگر نتوانند از ولی او یا حاکم شرع اجازه بگیرند، درصورتی‌که بودن آن‌ها در آنجا برای طفل مصلحتی دارد -هرچند از جهت تسلای خاطر- اشکال ندارد و اگر مصلحتی ندارد، ولی ضرری هم ندارد، باید معادل ارزش، این استفاده را به طفل برسانند.

آیت‌ا...العظمی شبیری زنجانی،

چنانچه تصرف مذکور به‌گونه‌ای است که به مصلحت بچه صغیر باشد و قیم شرعی هرکه باشد، به آن رضایت دارد، مانعی ندارد.

آیت‌ا...العظمی صافی گلپایگانی،

چنانچه فرزندان متوفی، صغیر باشند و حضور فامیل با اجازه ولی شرعی و به مصلحت صغار باشد، تصرفات واقعه مانعی ندارد.

آیت‌ا...هادوی تهرانی،

تصرفات محدود و متعارفی که در ایام فوت یک فرد در خانه او می‌شود - مثل همین مواردی که در سؤال آمده است - عرفاً مورد رضایت وراث و ولی شرعی فرزندان صغیر است و خلاف مصلحت طفل صغیر و اموال وی نیز تلقی نمی‌شود، البته اگر در موردی، ورثه یا ولی شرعی حسب مصلحت طفل، ناراضیانی خود را از این تصرفات اظهار کند یا فرد یقین به ناراضی بودن آن‌ها داشته باشد، چنین تصرفاتی جایز نیست و اگر نمازی خوانده شده است، باید دوباره به‌جا آورده شود.

شکر

شماره ۱۲
شوال ۱۳۹۵
۱۳۳۳
۱۳۳۳

۱۴

معارف

نگاهی به کارکرد اجتماعات دینی در جامعه

دست خدا با جماعت است

حمیده ذاکری از تصویر قدیمی و دلنشین جلسه‌های قرآن‌خانگی تا اجتماع مذهبی بزرگ در حرم مطهر یا گردهمایی مجازی برای انس با قرآن، همه نمونه‌هایی از اجتماع دینی است. به‌عنوان یک مسلمان زاده، همه ما آموخته‌ایم که وقت عید و عزاکردهم جمع شویم و در ماه‌های مبارکی چون رمضان یا محرم و صفر، وقت برگزاری مناسک و مراسم دینی اجتماع کنیم؛ عادت پسندیده‌ای که از توصیه‌های ائمه اطهار^(ع) و آموزه‌های دین اسلام است و برکات و فواید بسیار دارد. اسلام، دینی است که برای زندگی اجتماعی ارزش ویژه‌ای قائل است و این ارزش‌گذاری تا جایی است که یکی از عبادات شخصی ما یعنی نماز، به جماعت خواندنش به ثواب نزدیک‌تر است و سفارش‌های بی‌شماری درباره برگزاری نمازجماعت به ما رسیده است. رسول خدا^(ص) باهم بودن و مجتمع شدن را برای مسلمانان، باعث خیر دانسته و فرموده‌اند: «از جماعت جدا نشوید و از پراکندگی بپرهیزید، (کنز العمال، ج یک، ص ۲۵۸)، در روایات اسلامی تأکید فراوانی بر لزوم جماعت و همراهی و همگامی با آن شده است. در ادامه برخی فواید جمع‌های دینی و اجتماعات مذهبی را با هم مرور می‌کنیم.

از پراکندگی بپرهیزید

از مولای متقیان علی ^(ع) در نهج البلاغه می‌خوانیم: «همواره با سواد اعظم [اکثر طرفداران حق] باشید که دست خدا با جماعت است و از پراکندگی بپرهیزید که انسان تنها، بهره‌شیطان است؛ چنان‌که گوسفند تک بهره‌گرگ است. آگاه باشید هرکه به این شعار دعوت کند، [اشاره به شعار تفرقه‌اندازی مملو از فتنه و فساد خوارج است] وی را بکشید؛ گرچه زیر این عمامه من باشد» (خطبه ۱۲۷). کارشناسان درخصوص تأیید بر این معنا که یاری خداوند با جماعت است، به این اصل فقهی اشاره می‌کنند که برای رفع خشک‌سالی و نزول باران و فرود آمدن رحمت الهی از آسمان، به نماز استسقا به شکل جماعت توصیه می‌کند. گرچه نمازهای مستحیی از جماعت استثناء است، ولی در نماز استسقاء، جماعت را توصیه می‌کند؛ زیرا می‌داند که اجتماع دل‌ها و طلب از خدا به‌صورت دسته جمعی به اجابت نزدیک‌تر است.»

خمینی، سیدروح... ا... توضیح المسائل، مسئله ۱۴۰۷

طعمه شیطان نمی‌شوید

رسول خدا^(ص) در روایت دیگری، مشابه این مفهوم را مطرح می‌کنند و با تشبیه شیطان به گرگ، حضور در مسجد و همراهی با جماعت را مانعی بر سر راه طعمه شدن توسط او می‌دانند. «شیطان، گرگ انسان هاست، مانند گرگ برای گوسفند که گوسفندانی را که از گله دور می‌شوند یا درکنار قرار می‌گیرند یا فرار می‌کنند، می‌گیرد». از جدایی و فرقه‌فرقه شدن بپرهیزید و بر شما باد که همراه مردم و جماعت و مساجد باشید! (المحجه البیضاء فی تهذیب الإحیاء، فیض کاشانی، ج ۴، ص ۸). ایشان در حدیثی دیگر، اجتماع و باهم بودن را رحمت خوانده و پراکندگی را عذاب دانسته‌اند. میزان الحکمه، ج ۲، ص ۴۶

تقویت روحیه تعاون و همکاری

یکی دیگر از کارکردهای اجتماع مذهبی، تقویت و بهبود روحیه تعاون و مشارکت در بین مؤمنان است. خداوند در قرآن کریم، تعاون و همکاری در کار خیر و پسندیده را، سفارش کرده و فرموده است: «و یکدیگر را بر انجام کارهای خیر و پرهیزکاری یاری کنید و یکدیگر را بر گناه و تجاوز یاری ندهید و از خدا پروا کنید که خدا سخت‌کیفر است». (آیه ۲، سوره مائده)، بنا بر بعضی احادیث، تعاون مؤمنان در طاعات الهی، از پایه‌های برادری دینی است و پیشوایان دین بر ضرورت آن تأکید کرده‌اند. به نوشته شهید ثانی، تأکید بر ایجاد الفت و پیوند دوستی میان مؤمنان در احادیث، به این دلیل است که با تعاون و همکاری افراد در جامعه است که می‌توان امور مردم را مدیریت و برای حل مشکلاتشان تدبیر کرد. همچنین به نظر او، تعاون و همکاری هنگامی بین افراد جامعه به‌وجود می‌آید که در بین آنان، کینه و حسد و عداوت و وجود داشته‌باشد و از زبانی مانند غیبت به‌دور باشند. این نکته بیانگر تأثیر متقابل تعاون بر تثبیت بسیاری از فضایل اخلاقی در جامعه و تأثیر نامطلوب بر ذایل اخلاقی بر پیوند همکاری و تعاون است.

زین‌الدین بن علی شهید ثانی، المصنفات الاربعه، ج یک، ص ۸۱ و ص ۲۵

بهبتر از ۴۰ سال عبادت

با تأمل و تدبر در روایات، درمی‌یابیم که اسلام انزوا و گوشه‌گیری را حتی در عبادت نمی‌پسندد؛ به‌طور مثال در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام ^(ص) می‌خوانیم: به‌مردی که می‌خواست به‌کوه برود و گوشه‌گیری کند تا به عبادت بپردازد، فرمودند: «صبر کردن یکی از شما به اندازه یک ساعت در برابر ناملایمات در میان مسلمانان، بهتر از عبادت چهل سال در انزواست». (میزان الحکمه، ج ۶، ص ۳۰۸). خوب است بدانید که آن حضرت حتی سفر به تنهایی را نهی کرده‌اند و در حدیثی می‌فرمایند: «در امت من رهبانیت و سیاحت نیست» (وسائل الشیعه، ج ۱، ص ۲۴۴). در حدیثی دیگر از پیامبر اکرم ^(ص) آمده است، در عصر آن حضرت، فرزند عثمان بن مظعون، یکی از اصحابشان، از دریافت واو به‌شدت آندوه‌گین شد، تا آنجا که گوشه‌ای از خانه‌اش را به عنوان مسجد برگزید و مشغول عبادت شد و همه را ترک کرد و انزوا طلبید. این خبر به رسول خدا^(ص) رسید. ایشان او را صدا زدند و به او فرمودند: «ای عثمان! خداوند متعال وظیفه ما را رهبانیت قرار نداده است. رهبانیت امت من، جهاد در راه خداست». سپس درباره مرگ فرزندش به او دلداری دادند و فرمودند: «ای شادمان نمی‌شوی که روز قیامت به هر دری از درهای بهشت برسی، فرزندت را در آنجا ببینی که دامان تو را می‌گیرد و نزد خدا، تو را شفاعت می‌کند؟». (الآمالی، ص ۶۶). منظور ایشان این بود که اگر به دنبال ترک دنیا هستی، جهاد در راه خداست که دست از دنیا می‌کشند.